

УДК 811.512.154'373.21(575.2)
DOI 10.35254/bsu/2024.69.09

*Саттаров У.С.
К. Карасаев атындагы БМУ,
ага окутуучу*

ЛЕЙЛЕК РАЙОНУНУН КАТЫРАҢ АЙЫЛЫНДАГЫ АЙРЫМ МИКРОТОПОНИМДЕРДИ ЭТИМОЛОГИЯЛЫК ЖАКТАН ТАЛДОО

Кыскача мазмуну

Макалада Кыргызстандын Баткен облусунун Лейлек районундагы Катыраң айылынын микротопонимдери каралат. "Танги", "Тешик Арык" (Кариз), "Козу-Баглан", "Ханшырдактын ордосу" эң маанилүү микротопонимдердин, ошондой эле жергиликтүү антропонимикалык аталыштардын келип чыгышы жана семантикасы талданды. Изилдөө талаа материалдарына, жергиликтүү тургундардын сурамжылоосуна жана тарыхый булактарды талдоого негизделген. Катыраң айылынын аталышынын этимологиясына жана ага байланыштуу уламыштарга өзгөчө көңүл бурулат. Микротопонимдерди сактоонун маанилүүлүгү жергиликтүү калктын тарыхын, маданиятын жана дүйнө таанымын чагылдырган баалуу лингвистикалык материал катары белгиленет. "Алим чарбак", "Ражабтин чарбагы" жана "Кочкорок мазары" сыяктуу антропонимикалык микротопонимдер биринчи жашоочулар жана маанилүү тарыхый инсандар жөнүндө эстеликти сактап калгандыгы өзүнчө каралат. Макала Кыргызстандын топонимикасын изилдөөгө жана аймактын маданий мурасын сактоого салым кошот.

Түйүндүү сөздөр: топоним, микротопоним, танги, тешик-арык, катраң, ханшырдак, козу-баглан, кариз, кочкорок, алим чарбак, ражаптин чарбагы, жер-суулардын аттары.

*Саттаров У.С.
БГУ им. К. Карасаева
ст. преподаватель*

ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ МИКРОТОПОНИМОВ В СЕЛЕ КАТЫРАН ЛЕЙЛЕКСКОГО РАЙОНА

Аннотация

В статье рассматриваются микротопонимы села Катыран Лейлекского района Баткенской области Кыргызстана. Проанализированы происхождение и семантика наиболее значимых микротопонимов: "Танги", "Тешик Арык" (Кариз), "Козу-Баглан", "Ханшырдактын ордосу", а также антропонимические названия местности. Исследование основано на полевых материалах, опросах местных жителей и анализе исторических источников. Особое внимание уделяется этимологии названия села Катыран и связанным с ним легендам. Подчеркивается важность сохранения микротопонимов как ценного лингвистического материала, отражающего историю, культуру и мировоззрение местного

населения. Отдельно рассматриваются антропонимические микропонимы, такие как "Алим чарбак", "Ражабтин чарбагы" и "Кочкорок мазары", которые сохраняют память о первых поселенцах и значимых исторических личностях. Статья вносит вклад в изучение топонимики Кыргызстана и сохранение культурного наследия региона.

Ключевые слова: топоним, микропоним, танги, тешик-арык, катран, ханшырдак, козу-баглан, кариз, кочкорок, алим чарбак, раджаптин чарбагы. названия местности и вод.

Sattarov U.S.

*BSU named after K. Karasaev
senior lecturer*

ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF SOME MICROTOPYNOMS IN KATYRAN VILLAGE OF LEILEK DISTRICT

Abstract

This article examines the microtoponyms of Katyran village in Leilek district, Batken region, Kyrgyzstan, focusing on the origins and meanings of "Tangi," "Teshik Aryk" (Kariz), "Kozu-Baglan," and "Khanshyrdaktyr ordosu," as well as anthroponymic names. This study utilized field materials, local surveys, and historical sources. It emphasizes the etymology of Katyran village's name and legends, highlighting the significance of preserving microtoponyms for their reflection of local history, culture, and worldview. Anthroponymic microtoponyms such as "Alim charbak," "Razhabtin charbagy," and "Kochkorok mazary," commemorating early settlers and notable figures, were analyzed separately. This study contributes to our understanding of Kyrgyzstan's toponymy and cultural heritage preservation.

Keywords: toponym, microtoponym, teshik-aryk, Katran, khanshyrdak, kozu-baglan, kariz, kochkorok, alim charbak, rajaptin charbagy, names of localities and waters.

*«... топографиялык аталыш дээрлик
эч качан кокусунан эмес жана мааниси
жок болбойт».*

Академик Я.К. Гром

Азыркы учурда көптөгөн тарых, тил илимпоздору ар бир жердин топонимиясын тереңирээк изилдөөнүн зарылдыгы жөнүндө айтып жатышат, бирок ошол эле учурда топонимиканын өзгөчө тармагы катары аймактык микропонимика маселеси жакшы өнүкпөй калууда, азыркы убакта мындай изилдөөлөр жакшы жүргүзүлбөйт. Микропонимдер диалектилик өзгөчөлүктөрдү гана эмес, элдин тарыхынын фактыларын, элет элдин жашоо образынын жана дүйнө таанымын чагылдырылаары белгилүү. Ааламдашуу жана

массалык маданияттын таасири астында бул тилдик материал изсиз жоголуп кетиши мүмкүн, ошондуктан аны чогултуу жана сактоо өтө маанилүү.

Изилдөө объектиси катары айыл же аймактын микропонимдери бекеринен тандалып алынган эмес, анткени ал шаардык микропонимдерге караганда алда канча бай жана тарыхый эски аталыштар бар. Ошентип, айыл микропонимиясында ар кандай топонимикалык класстар (микродронимдер, микрооронимдер ж. б.) көрсөтүлсө, шаардык микропонимия негизинен көчөлөрдүн, айрым имараттардын же шаардын бөлүктөрүнүн аталыштарынан турат. Айыл же аймактын микропонимикасы табигый түрдө өнүккөн, индикативдик гана эмес, кандайдыр бир деңгээлде

эстетикалык функцияны аткарып, элеттиктердин жашоо мейкиндигин уюштурган, ошондуктан ал ачык-акыйкындыкты жана маанилүүлүктү чагылдырат. Шаар микротопонимдери, негизинен, жасалма, расмий, ойдон чыгарылган жана идеологиялык жактан жүктөлгөн болушу мүмкүн.

Бул макаланын изилдөө объектиси болуп Баткен облусунун Лейлек районундагы Катыраң айылынын айрым микротопонимдери каралат. Колдонулган изилдөө ыкмалары: байкоо, сурамжылоо, талдоо.

Микротопоним – топонимдердин бир түрү, көбүнчө физикалык-географиялык же калктуу конуштун айланасында жайгашкан (шалбаа, талаа, токой, көчө, саз, жайыт, кудук, булак, көлмө, босого ж.б.) жергиликтүү майда объекттин аталышы. Микротопонимдер жалпысынан топонимдер сыяктуу эле белгилүү бир функцияны аткарып, объектти географиялык чекит катары так белгилөө иштелип чыккан [1, 14-б.]. Көбүнчө микротопонимдер белгилүү бир аймакта жашаган элдердин чектелген чөйрөсүнө гана белгилүү.

Микротопонимдерди классификациялоо маселеси ар дайым кыйын болуп келген жана болуп жатат. Илимге белгилүү болгон микротопонимикалык материалдын көп сандагы классификациясы бар. Бир эле объектти ар тараптан кароого болот, анын ар кандай касиеттерин ачып берет. Көпчүлүк лингвисттер микротопонимдердин төмөнкүдөй белгилери боюнча классификациялоону сунушташат: аталган объекттин түрү; тилге таандыгы; атоонун жолдору жана түрлөрү; далилдүүлүк жана далилдүүлүктүн жоктугу; структуралык-грамматикалык түзүлүшү. Объекттердин расмий эмес белгиси болгондуктан, микротопонимдер бир катар мүнөздүү өзгөчөлүктөргө ээ: жалпы аталыштарга жакындыгы; туруксуздук; өзгөрмөлүүлүк; кыймылдуулук; күнүмдүк түшүнүктүүлүгү; анчалык белгилүү эместиги.

Микротопонимияга кандай географиялык аттарды киргизүү маселесин-

де да бирдиктүү бир пикир жок. Мында көбүнчө шаарлардын көчөлөрүнүн, аянттардын, көпүрөлөрдүн, эстеликтердин, булактардын, тоолордун, токойлордун, суулардын, көлдөрдүн, кокту-колот сайлардын, чабындылардын, жылгалардын ж.б. аттары каралып, ошолордун айланасында сөз болот.

Катыраң айылы Лейлек районунун борборунан 55 км чыгыш тарапта Козу-Баглан дарыясынын боюнда жайланышкан айылдын аты [2, 286-б.]. Катыраң айылынын аталышынын тарыхы айтууларга караганда илгери бул чөлкөмдө жыш токой болгон катыраң дарагы өскөн. Катыраң дарагы адамдарга өз мөмөсө менен азык болуп турган. Ар кайсы аймактан ачкачылык болуп турган мезгилдерде Катыраңга барып азык алып келебиз деп келишип, дарактын мөмөсүн кагып, аны кургатып тегирменге тарттырып талкан кылып жешип өздөрүн ачарчылыктан сакташкан. Ошондуктан бул дарак “Өмүр дарагы” деп аталып калган деген уламыштар бар [3. 156-б.].

М.С. Шамшиева Лейлек топонимиясы деген китебинде мындай деп жазат: Бул айылдын атын К. Конкобаев “Катк – горный лук, раң – краска” деп чечмелейт. Бул чечмелөө жалпы түшүнүктөн алысыраак көрүнөт. Биздин көз карашыбыз төмөндөгүдөй: биринчиден – Катыраң, Пехлеви тилдеринде кездешет. Орто кылымдарда Катыран Табризи аттуу акын өткөндүгү белгилүү (XI-XII кк.). Демек, бул акындын атын да “Тоо пиязынын түсү” деп которсок жаңылыштык болоор эле. Ал эми англиялык окумуштуу Джозеф Береттонун жетекчилиги астында индиялык окумуштуулар тарабынан түзүлгөн сөздүктө Катыраң деген сөз мындайча чечмеленет. “Название лекарства горного растение арар (азыркы аты Катыран) лечили верблюдов”. Арар дарагы мезгилдин өтүүсү менен дарынын атын алып калган. Катыраң дарагы бул айылда тоолордо-адырларда азыркы мез-

гилде да көп кездешет [4, 153-б.]. Мындан башка Сузак районунда Катыраңкы айылы, Алай районунда Катыраңбашы, тоо жана Кадамжай районунда Катыраң тоосу деген топонимдер бар. Кайсы версия чын экендиги, азыркы учурда дагы табышмак бойдон калууда.

Семантикалык топтогу микротопонимдердин ичинен эң кызыктуулары, “Танги”, “Тешик Арык же (Кариз)», “Козу-Баглан»” “Ханшырдактын” ордосу деп эсептейбиз.

Айылдын түштүк чыныш тарабындагы эки тоонун ортосу кысык, кууш жерди жергиликтүүлөр “Танги” деп жана ошол кууш жерге кире беришин “Танги оозу” деп аташат. *Танги* тажик тилинде *кууш жер, капчыгай* деген маанини (теснина, ущелье) билдирет [1, 53-б.]. Айылдын бул бөлүгүндө жашагандарды “Танги оозулуктар” деп коюшат. Капчыгайдан өтүп андан ары Өзгөрүш айылына кетет.

Тешик-Арык – бул кыргызча маанидеги сөз. Тешик деген кандайдыр бир нерсени атайлап тешсе же табиятынан тешик болсо анын тешик дейт. **“Арык”** аталышы боюнча "Википедия" интернет-энциклопедиясында мындайча берилет: **“Арык”** (азербайжанча-арих; казакча-арык; каракалпакча-ариг; кыргызча-арык; тажикче-чүй(жүй); өзбекче-ариг;) – негизинен Орто Азияда, жарым-жартылай Закавказьеде майда сугат канал түрүндөгү гидротехникалык курулуш [5].

Тешик-Арык каналынын тарыхына кайрыла турган болсок, “Тешик – Арык” каналы Өзгөрүш айылына кире бериштеги капчыгайдан башталган канал. 1656-1658-жылдарда абат бийи Боркош бий тарабынан каржыланып, элдин күчү менен эки жерден тоннел казылып, 5км уздукта казылган канал. 2000 гектар жерге суу берет. Тоннелдин бири советтик доордо үстү ачылып ташталган. Экинчиси тарыхый эстелик болуп кыргыз мамлекети тарабынан коргоого алынууга тийиш.

1658-жылы курулган «Тешик-Арык» каналынын тоннелиндеги аска таштагы

жазуу: **“1658-жылдын сентябрь айында мен Боркош бий өз каражатымдын эсебинен тоону тештирип, көп суу ага турган арык каздырып, өз элиме акысыз ыйгардым. Кимде-ким мындан ары арыкты тазалап, кеңейтип оңдоп турса, кудайдын рахматына, пайгамбардын куткаруусуна ылайыктуу болот”**. Төрт кылымга жакын убакыттан бери канал элге суу берип, элди багып келет [6, 48-б.].

Тешик-Арыктын дагы бир аталышы *“Кариз”*. Жергиликтүү элдер тооду тешип суу алып өткөн жерди кариз деп аташат. "Википедия" интернет-энциклопедиясында Кяриз, кариз, кяхариз (персче کزیراک, азербайжан кахриз, казакча кариз, түркмөн кариз, өзбекче кориз, тажик корез), аркан (перс. کتانق тажикче канот) — Азербайжандын Орто Азия жана Ирандын шаарларында жана айылдарында суу менен сугат системасын айкалыштырган салттуу жер астындагы гидротехникалык система. Керектөө жерин суу катмары менен байланыштырган жер астындагы канал [7]. Демек “Кариз” өткөн кылымдарда колдонулган термин десек да болот.

“Козу-Баглан” дарыясы Лейлек районунун жана Кыргызстандын чоң дарыяларынын бири. Узундугу 117км. Бул дарыя аталган райондогу Өзгөрүш, Катыраң Коргон Тагап, Бешкент Андаркан айылдарынын өтөт.

Бул гидронимдин биринчи компоненти жалпыга маалым болгон аркардын, койдун козусу. Экинчи компоненти дагы козу деген сөзгө синонимдеш катары карасак болот. Себеби кыргыз, казак жана уйгур тилдеринде *баглан* сөзү “энесин эмбей, союга жарап калган козу”, б.а. бышкан, жетилген козу, аны сойсо, бышырып жесе боло турган, эти убал болбой турган козу. Манас эпосунда “Баглан козу, ширин баш, Келиштирип кайнатып” деген саптар бар [8. 232-б.]. К. Сейдакматов да бул сөздү кеңири баяндаган [9, 39-

40-бб.]. Юдахиндин сөздүгүндө да “баглан” – козу, ягнёнок (домашний или дикий, в возрасте, когда он уже перестал сосать); баглан козу деп бир эле маанини туюндуруп турат [10].

Козу-Баглан деп аталып аталып калышынын тарыхына кайрыла турган болсок, С.Р.Саттаровдун китебинде да төмөндөгүчө берилет: Илгери-илгери дарыянын баш жагында бир уруу эл жашаган болот. Алардын ичинде бир мергенчи болот. Ал өтө ак ниет, ырайымдуу адам болуп, кайберендин балдарын, бооздорун, жаңы туугандарын аткан эмес. Бир күн ал ууга чыгып аркарларга дүрбү салса арасында бир соолук (ургачы) бооз кой жүргөнүн көрөт. Жакын барып өңүткө алаганда аркарлар качып кетет да көй жете албай калат. Кубалап жүрүп, чарчатып, тутуп алат. Үйгө алып келип койлоруна кошуп коет. Кийин ал бир козу тууйт. Козу койлордун арасында өтө чыйрак, көркөм, касиеттүү мал болуп, куттуу козу деген аталат. Козу туулгандан баштап мергенчинин үйүндө малы көбөйүп, иши жүрүшүп, үй-бүлөсү оорубай, атканы кулап, түтүнү булап, ити кийик айдап берип, кушу кекилик, улар кармап берип бейпил турмуш өткөрө баштайт.

Козуну үй-бүлө мүчөлөрү, ал тургай ити да жакшы көрүп, аны менен ойнойт экен. Күндөрдүн биринде чоңоюп калган козуну мергенчинин кызы ойготуп эрчитип кетет. Капысынан жапайы бүркүт келип козуну көтөрүп учат. Көрүп калып мергенчи жаадан ок атат. Бүркүттүн чеңгелинен козу түшүп кетип сууга агып, жок болот. Мергенчи үй-бүлөсү менен кейиште калат. Ити улуп, койу маарап, дарыя бойлоп жорто берет. Желининен дилдеп аккан сүт сууга кошулуп, көбүрүп, көбүктөнүп кеткен экен.

Кайыптан кудай бооз кылган койдун багланы – козусу агып, энесинин сүтү кошулуп көбүк болуп аккан сыйкырдуу суу деп ошондон бери, “Козубаглан” суусу, “Козубаглан” дарыясы деп аталат. Козу аккан күн да

жума күнү-ыйык күндө болгондуктан өткөн мезгилдерде дарылыкка суу алуучулар дарыянын баш жагы, баглан аккан жер - Кыркбулакка барып жума күнү көбүктөнүп аккан жеринен ичип, анан идиштерге алып кетчү экен. “Манас” эпосунда:

“Баглан союп, шерне жеп,
Бакылдаган эр кыргыз.

Кымыз ичип, тамылжып,

Күпүлдөгөн эр кыргыз”- деген саптар бар.

Багландын эти жумшак, жагымдуу, көңүлгө урбагандыктан кыргыз төбөлдөрү, байлары шернелерде, жорочулуктарда, ал тургай конок келгенде союп жеп жүргөн. Козу-Баглан дарыясынын суусу “жегенге оокат, ичкенге суусундук”- болот деп да айтылат [6, 46-47-бб.].

Ханшырдак – же Ханшырдактын ордосу бул микропоним хан жана шырдак деген эки компоненттен турат. Биринчи компоненти *хан* деген сөз түрк, монгол ж.б. чыгыш элдеринде: феодалдык башкаруучу титулу, б.а. хандыкты башкаруу укугуна ээ болгон, эл башкаруучу адам. Бул боюнча кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө да берилген [11, 617-б.]. Экинчи компонентте турган шырдак сөзү баарына маалым болгондой оюу салынып түрдөлгөн, шырылып тигилген жерге салынуучу кийиз.

Жергиликтүү элдер Ханшырдак деп атаса, Баткен тараптагыла Кыркшырдак деп аташат. Мына ушул себептен Ханшырдактын тарыхына кыскача кайылып кетүүнү туура көрдүк.

Ханшырдактын (Кыркшырдактын) ордосу. Лейлек районунун Катыраң айылында 17-кылымда абат ханы Кыркшырдак тарабынан курулуп, Бухара хандыгы тарабынан талкаланган. Чеп менен курчалган шаарча болуп, Тескей тоодон кош чопо түтүк менен суу түшүрүлгөн. Ордонун урандысы мазарга айланып, гөр казган учурда дубалдын, чопо буюмдардын, идиштердин, жасалгалардын, куралдардын ж.б. сыныктары чыгып турат. Советтик жана кыргыз

археологдору тарабынан изилдеген эмес. Темир эриткен, кыш бышырган устаканалар болгон. Келечекте археологиялык казуулар болсо жакшы болор эле.

Бухара, Самаркан, Үргөнч, Койбоз, Жанбоз тараптардан келген абат уруулары Өрөтөбө, Ходжент, Исфара, Кокон, Баткен жана Лейлек аймактарына жайланышат.

Гүжөөндөр Хорезм, Үргөнч, Кашкар тараптарда турган кезде Үрүмчү шаарында 1632-жылы Аппак кожо хан болот. Курманбек эңпосунда Курманбек менен жакшы маиледе болгон. Ал душмандан куугун жеп, ордосун таштап качууга аргасыз болот. Чоң аялын алып, кырк жигиттин коштоосунда Исфара тараптагы абаттарга ыктап келатып жолдо аялы толготуп калат. Аялды төрөтүп, баланы чөргөп, бектин тонуна ороп, камыштын арасындагы жалгыз аяк жолго таштап кетмекчи болушат. Аппак кожонун урматына анын 40 жигити талаада төшөнчү кылып жүргөн шырдактарын кабаттап салып, үстүнө ымыркай баланы таштап кетишет.

Аны бирөө таап алып атын Кыркшырдак коюп, багып алат. Кийин заман тынчтанганда туугандары издеп барып баланы табат. Багып алган кишини ыраазы кылып, баланы алып кетишет. Бала чоңойгондо өтө тетик, баатыр болуп чыгат. Абаттар аны хан шайлашат. Ошол кезде абаттардын ордосу Катыраңда болгон. Кыркшырдак Катыраңга жаңы ордо салдырат. Тескей тоодон кош (эки) чопо түтүк менен ордого суу түшүрөт. Бул болжол менен 1650-1655-жылдарда болгон. Кыркшырдакка абаттар жашаган жерлер бардыгы баш ийген. Өрөтөбө шаары да караган. Ал жерге “Кыркшырдактын мунарасы” – деген мунара курдурган. Мунаранын дубалын бир катар кыш, бир катар кишинин башы менен тургузган дешет. Кечээ эле элүүнчү жылдарда анын урандысын көрүп келгендер болгон.

Кыркшырдакты аштарханилердин ханы талкалап, анын ордосун ойрон кылат. Катыраңдагы гүжөөндөр качып Могол тоо

жакка сүрүлөт. Ошол жактагы моголдорго ыктап барып калып калышат. Азыр да Өзбекстандын Бекабад шаарынын Металл деген кварталында, Делверзин-2, Делверзин-3 совхоздорунда, Курама өрөөнүндө Кыркшырдактын урпактары жашашат.

Кыркшырдактын кыбырасы бүт абат элине бий болгон Асан бийдин Алтынай деген кызы ошол кезде Асбаникетте жашап турган Байгесек уруусуна түшөт. Кийин андан тарагандар “алтынчы” деп өзүнчө бир уруу эл болуп кетет. Алтынай 16 жашка чыкканча Асбаникет шаарына бек болгон. Турмушка чыккан соң бектиктен баш тарткан. Анын кыздарынын калыңы башка кыздардын калыңынан 10 дилдеге көп болгон.

Кыркшырдактын ордосунун урандылары Катыраң айылында чачылып жатат. Айрым буюмдарын, чопо түтүктөрүн, кирпичтерин, тыйындарын, курулуш материалдарын ар ким тапса үйүнө алып кетип жүрүшөт. Бул ордо алиге чейин Кыргыз мамлекети тарабынан изилдене элек. Азыркы күндө Катыраң айылынын жашоочулары “Хан Шырдактын ордосу”, аялын атка сүйрөтүп өлтүргөн жерди “Шайтан көл”, водопровод алып түшкөн булакты “Казан качты” деп айтышат [6, 23-24-бб.].

Бул микропонимдер айылдын тарыхы, табигый географиялык жана лингвистикалык өзгөчөлүктөрүн чагылдырат жана жергиликтүү элдин дүйнө таанымын, маданиятын жана тилин чагылдырган маанилүү тилдик материал болуп саналат.

Экинчи топко адам аттарынан жасалган микропонимдер “антропонимдер” деп киргиздик. Бул топко кирген микропонимдер адам аттарынан алынган жана анын атына байланыштуу болгон жергиликтүү аталыштарды камтыйт. Антропонимдердин мааниси адамдардын тарыхы, маданияты жана дүйнө таанымын чагылдырат. Ошондуктан, антропонимдердин изилдөөсү адамдардын тарыхы, маданияты жана дүйнө таанымын теренирээк түшүнүүгө жардам берет.

Бул топонимдер расмий түрдө аталбаса деле кээ бир жерлерге, биринчи барып жашаган же мүрзөгө биринчи коюлган адамдардын аттары менен менен аталып келген. Мына ушинтип пайда болгон: Алим чарбак, Ражабтин чарбагы, Кочкорок мазары, деген микропонимдер.

Сурамжылоонун натыйжасында Алим чарбак илгери Алим деген киши биринчилерден болуп ошол жерди конуш кылып отуруп бак тиккендиктен, ошол адамдын аты менен аталып калган. Ражаптын чарбагы деле ушундай эле айтылат. Кочкорок же Кочкорок мазары деп аталышынын тарыхы бир аз көбүрөөк, жогоруда айтылган Ханшырдактын Кочкор деген жигити баатыр жигиттеринин биринен болот. Ханшырдактын ордосун душмандар 1-2 айлап курчап алышса да сыртка эч ким багынып чыгышпайт. Себеби ордого Казан качты деген сайдагы булактан жер астынан түтүк менен ордого суу келип турган. Аны билип калган душмандар булактын көзүн бекитип, түтүктөрдү талкалайт. Ордодо суу жок калгандан кийин Ханшырдактын эки шамдагай эр-азамат жигиттери аттан түшпөстөн, чаап келип даряядан чач менен суу алып кайра ордого кирип кетчү экен. Күндөрдүн биринде ошол баатыр жигиттеринин бири даряядан

суу алып кайтканда дарыянын жээгинде окко учуп өлөт, экинчиси Кочкор деген жигити ордого жетпей ал да окко учуп өлөт. Кочкор өлгөн жерди кочкорок деп айтышат жана ал жер мазарга айланган. Айылдыктар Кочкорок же Кочкорок мазары деп айтышат. Ушундай жана башка микропонимдер расмий түрдө эч жерде катталбаса деле, күнүмдүк турмушта элдик микропонимдер колдонула берет.

Жогоруда аталган микропонимикалык аталыштар айыл тургундарынын эсинде сакталып жана ооз эки айтылып келе жатат. Бул аталыштар өткөн кылымдарда илгертен келип чыккан жана кийинки муундарга салт боюнча өтүп келген.

Микропонимдер-жашообузда болуп жаткан бардык өзгөрүүлөр чагылдырылат. Микропонимдер-бул элдин тарыхын, адамдардын жашоо тартибин жана мамилесин чагылдырган сөздөрдүн өзгөчө тилдик катмары. Бул сөздөр аймактын тарыхына көз чаптырууга, тилдин өнүгүү мыйзам ченемдүүлүктөрүн көрүүгө, кээде анын келечегине көз чаптырууга мүмкүндүк берет. Мындай микропонимдик материалдар убакыттын өтүшү менен толугу менен жок болуп кетиши мүмкүн, ошондуктан аны өлкөбүздүн тарыхынын бөлүкчөсү катары чогултуу жана сактоо маанилүү.

Адабияттар

1. Исаев Д. Жер-Суу аттарынын сыры / Д. Исаев.- Фрунзе : Илим, 1977.- 92 б.
2. Ош областы: энциклопедия / баш. ред. М. Борбугулов.- Фрунзе:- Кыргыз Совет Энциклопедиясынын Башкы редакциясы, 1989. - 510 б.
3. Мадаминов Г. Лейлек Тарыхы / Г. Мадаминов, С. Саттаров, М. Жороев, Ж. Каримов. - Бишкек: Турар, 2014. - 246 б.
4. Шамшиева М.С. Лейлек топонимиясы / М.С. Шамшиева. - Бишкек: Maxprint, 2018. - 168 б.
5. Саттаров У.С. Уу-Арык айылынын аталышынын келип чыгышы / У.С. Саттаров // Вестник БГУ. - 2022. - №3(61).- б. 59-62.
6. Саттаров С.Р. Абат тарыхы, санжырасы жана ичкилик кыргыздар / С.Р. Саттаров. - Ош: Ош мамлекеттик университети, 2012. - 407 б.
7. Википедия - свободная энциклопедия [Электрондук ресурс]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (Дата обращения: 15.10.2024).

8. Манас. Биринчи бөлүк. I китеп.- Фрунзе: Кыргызмамбас, 1958. - 343 б.
9. Сейдакматов К. Кыргыз тилинин кыскача этимологиялык сөздүгү / К. Сейдакматов. - Фрунзе: Илим, 1988. - 336 б.
10. Эл-сөздүк - Мультиязычный онлайн словарь кыргызского языка [Электрондук ресурс]. - Режим доступа: <https://tamgasoft.kg/dict/index.php?lfrom=kg<o=ru&word> (Дата обращения: 16.10.2024).
11. Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. 2-бөлүк / А. Акматалиевдин жалпы ред. астында. - Бишкек : Avrasya Press, 2015. - 800 б.